ואם תימצי לומר כוון מלאכתו במועד ומת [א]לא קנסו בנו אחריו משום דלא עבד איסורא הכא מאי לדידיה קנסו רבנן והא ליתיה או דילמא לממוניה קנסו רבנן והא איתיה אמר ליה תניתוה [א)][ב]שדה שנתקווצה בשביעי' תזרע למוצאי שביעית [ג]נטייבה או נדיירה לא תזרע למוצאי שביעית וא"ר יוסי בר' חנינא [ב)][ד]נקטינן הטיבה ומת בנו זורעה אלמא לדידי' קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן [ג)]אמר אביי [ה]נקטינן טימא טהרות של חבירו ומת לא קנסו רבנן בנו אחריו מ"ט [ד)][ו]היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק וקנסא דרבנן היא לדידיה קנסוהו רבנן לבריה לא קא קנסו רבנן: או לחוצה לארץ: תנו רבנן [ה)][ז]המוכר עבדו לחוצה לארץ יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו שני רבן שמעון בן גמליאל אומר פעמי' יצא ופעמים לא יצא כיצד אמר פלוני עבדי מכרתיהו לפלוני אנטוכי לא יצא לאנטוכי שבאנטוכיא יצא והא תניא מכרתיהו לאנטוכי יצא לאנטוכי השרוי בלוד לא יצא לא קשיא הא דאית ליה ביתא בארץ ישראל הא דאית ליה אושפיזא בארץ ישראל [ח]בעי רבי ירמיה בן בבל שנשא אשה בארץ ישראל והכניסה לו עבדים ושפחות ודעתו לחזור מהו תיבעי למ"ד [ו)]הדין [ט]עמה תיבעי למ"ד הדין עמו תיבעי למאן דאמר הדין עמה כיון דהדין עמה כדידה דמו או דילמא כיון דמשעבדי ליה לפירא כדידיה דמו ותיבעי למאן דאמר הדין עמו כיון דהדין עמו כדידיה דמו או דלמא כיון דלא קני ליה לגופיה כדידה דמו תיקו: אמר ר' אבהו שנה לי רבי יוחנן [י]עבד שיצא אחר רבו לסוריא ומכרו שם רבו יצא לחירות והתני ר' חייא איבד את זכותו לא קשיא [כ]כאן שדעת רבו לחזור כאן שאין דעת רבו לחזור והתניא יוצא העבד אחר רבו לסוריא יוצא לא סגי דלא נפיק והתנן [ז)]ואין הכל מוציאין אלא יצא העבד אחר רבו לסוריא ומכרו רבו שם אם דעת רבו לחזור כופין אותו ואם אין דעת רבו לחזור אין כופין אותו אמר רב ענן שמעית מיניה דמר שמואל תרתי חדא הך ואידך דאיתמר [ח)]המוכר שדהו בשנת היובל עצמה רב אמר מכורה ויוצאה ושמואל אמר [ל]אינה מכורה כל עיקר בחדא הדרי זביני ובחדא לא הדרי זביני ולא ידענא הי מינייהו אמר רב יוסף ניחזי אנן מדתני בברייתא המוכר עבדו לחו"ל יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו שני שמע מינה קנייה רבו שני ולא הדרי זביני וכי אמר שמואל התם אינה מכורה [מ]ומעות חוזרין

ורב

ואם תימצי לומר. גבי מכוון מלאכתו במועד שיכול לעשות קודם המועד או להניחה מלהתחיל בה עד לאחר המועד וכיון דלמצא להתחיל בה סמוך למועד שאם לא יגמרנה במועד יהא דבר האבד ויהיה מותר לגומרה ותנן התם (מו"ק דף יג.) וכולן אם כוונו מלאכתן במועד יאבדו ואיבעיא לן כוון ומת מהו שיקנסו בנו אחריו ואם תמצא לומר בההיא תפשוט לן דקנסוהו ואע"ג דלא עבד איסורא כ"ש הא דעבד איסורא אבל אם תמצא לומר בההיא דלא קנסוה אכתי הא מבעיא לן דהתם הוא דלא עבד אבוה איסורא שהרי מת קודם המועד ולא בא לידי איסור: **לממוניה.** לפדותו מנכסיו: **והא איתיה.** ביד בנו: **שנתקווצה.** ניטלו ממנו קוצים ודרקונין ליפותה ואין זו עבודת קרקע מן התורה לא קנסוהו ותזרע למוצאי שביעית: **נטייבה.** נזדבלה והוליכו[ט)] לה זבל בעגלות ומשאות: **נדיירה.** על ידי דיר בהמה לזבלה עבודת קרקע היא וקונסין אותו: **לא קנסו בנו אחריו.** לשלם ואע"ג שהוא חייב לשלם כדתנן בהניזקין (לקמן דף נג:) המטמא והמדמע והמנסך שוגג פטור ומזיד חייב: **שאינו ניכר.** הטומאה אינה ניכרת בפירות: **לא שמיה היזק.** לחייב נכסיו מן התורה: **לחוצה לארץ.** אפילו לישראל: **לפלוני אנטוכי.** משמע שנולד באנטוכיא ולא משמע שנולד ודר באנטוכיא ואיכא למימר לא לקחו על מנת להוליכו שם הלכך לא יצא לחירות ואפילו הוליכו יש לומר דעתו לחזור: **שבאנטוכיא.** משמע שדירתו שם ועל מנת כן לקחו: **לוד.** בא"י: **הא.** דקתני לפלוני אנטוכי לא יצא עד דאמר שבאנטוכיא: **דאית ליה.** להאי אנטוכי בית בא"י: **והא.** דקתני לאנטוכי יצא דלית ליה בית אבל אושפיזא אית ליה: **ודעתו לחזור.** לבבל: **מהו.** מי הויא הך איתתא כמוכרת עבד זה לחוצה לארץ בנישואין הללו דקיימא לן (כתובות דף נה:) בעל בנכסי אשתו לוקח הוי ויצאו לחירות או לא: **תבעי למ"ד.** (יבמות דף סו:) במכנסת שום לבעלה וגירשה היא אומרת כלי אני נוטלת והוא אומר דמים אני נותן כמו ששמאום לי באחריותי בנכסי צאן ברזל הנישומין בכתובה ואיכא למ"ד הדין עמו הואיל ומאותה שעה הם באחריותו ואיכא למ"ד הדין עמה משום שבח בית אביה: **כי דידה דמו.** ולאו מכירה היא דהא אם נתארמלה או נתגרשה דידה נינהו: **לפירא.** שהוא משעבד בהן למלאכתו: **דלא קנו ליה לגופיה.** דאי מיית או מגרש לה הדרי לה: **לסוריא.** ארם צובה וכחוצה לארץ היא למכירת עבדים כדתניא בפ"ק (לעיל ח.) המוכר עבדו לסוריא כמוכר לחוצה לארץ: **יצא לחירות.** ואע"פ שיצא מתחלה לדעת ואי הוה מחי העבד לא הוה רבו מצי כייף ליה כדתנן הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין בשני דייני גזירות (כתובות קי:): **כאן שדעת רבו לחזור.** כשיצא על מנת כן יצא וכיון דמכרו הוי כמוכר מארץ לחוצה לארץ: **והתניא.** בניחותא: **יוצא עבד אחר רבו לסוריא.** משמע דין על העבד לצאת אחר רבו לסוריא. ופריך לא סגי דלא נפיק בתמיה והתנן אין הכל מוציאין י)(לישנא אחרינא) גרסינן יצא עבד כו' עבד שיצא אחר רבו לסוריא ומכרו רבו שם ומקמי הך תרלתא הוה גרסינן הכי יוצא עבד אחר רבו לסוריא מכרו רבו שם כו' ולא שבקיה לאסוקי לכולה מתניתא עד דפרכיה: **אם דעת רבו לחזור.** אם כשיצא על מנת לחזור יצא: **כופין אותו.** להוציאו לחירות: **תרתי.** בשני דברים הללו שמעתי שפסק דין: **חדא הא.** מכירת עבד לחוצה לארץ: **ויוצאה.** לבעלים מיד וזה הפסיד מעותיו: **אינה מכורה כל עיקר.** מקל וחומר ומה מכורה כבר יוצאה עכשיו שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר. וקאמר רב ענן בשני דברים הללו שמעתי ממנו מה תהא על המעות: **בחדא אמר דהדרי זביני.** וחוזרות המעות ללוקח: **ובחדא לא הדרי.** אלא איבד הלוקח מעותיו: **ולא ידענא הי מנייהו.** וא"ת אי לשמואל במוכר שדהו לא הדרי זביני ואיבד מעותיו במאי פליג עליה דרב דהא לרב נמי לא הדרה דקאמר מכורה ויוצאה ודאי פליגי דאילו לרב המכר מכר ואם קנו עמה נכסים שאין להן אחריות נקנין עמה במכירה זו בלא משיכה ולשמואל אינו מכר והמעות מתנה נינהו ואין נכסים שאין להן אחריות נקנין עמה במכירה זו בלא משיכה ויכולין לחזור בהן ומעות המטלטלין חוזרין ומעות הקרקע מתנה דאדם יודע שאין מכר שדה בשנת היובל וגמר ונתן מעות לשם מתנה: **מדקתני בברייתא.** לעיל ברישא דשמעתין: **קנייה רבו שני.** ואיבד מעותיו דאי הדר זביני ורבו ראשון קנייה למה ליה לשני לשחררו היה לנו לכוף את הראשון שאיסורו עליו אלמא לא הדרי זביני. וכיון דשמע רב ענן בחדא מנייהו אמר שמואל [מ)]דהדרי זביני ודאי גבי שדה אמר שמואל דהדרי ולא הפסיד הלוקח:

ורב

נטייבה. פי' בקונטרס נזדבלה וקשה דהא איסורא דרבנן הוא והיכי פשיט מינה בבכורות בפ' פסולי המוקדשין (דף לד:) אכרם אזן דהוי איסורא דאורייתא וכן הכא מפקע ליה ממצות היכי פשיט מינה ומפרש ר"ח נטייבה חרש בה חרישה יתירא דהוי דאורייתא[א] ונדיירה כפירוש הקונטרס ואף על פי שהוא דרבנן חשיב טפי מנתקווצה ומייתי ראיה מנטייבה ומיהו אכתי קשה הכא היכי פשיט דילמא עבד שאני דמפקע ליה ממצות חמיר טפי מאיסורא דאורייתא כדאמרינן בפרק כל פסולי המוקדשין (שם דף לד:) ואומר ר"ת דגבי שביעית אית לן להחמיר טפי מבשום מקום לפי שהיו מזלזלין בה כדאמרינן בסוף הניזקין (לקמן נד.) שהיו חשודין על השביעית לכך מייתי שפיר מינה דלא קנסו בנו אחריו[ב] ובשטר שיש בו רבית שקונסים אותו[יא)] דמשמע לעולם אפילו בנו כיון דקנסו זכה בו הלוה[ג] ובשנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים דאמר ר' יוסי הכל יהא מונח עד שיבא אליהו (ב"מ דף לז.) התם קנסינן להו כי היכי דלודי ואם היה מחזיר לבנו לא היה מודה: **שנתקווצה.** פי' ר"ח[ד] קוצין התלושים בה וכן מפרש בירושלמי[ה] אבל מחוברים הן אסורין מדאורייתא כדאמרינן בפרק הבונה (שבת דף קג.) התולש עולשין והמזרד זרדין אם ליפות הקרקע כל שהוא[ו] אע"פ דפטר התם בארעא דחבריה הכא ליכא לאוקמי בהכי דשביעית לא מיפטר משום מלאכה שאינה צריכה לגופה: **[יב)]לחוצה לארץ יצא לחירות.** ואם תאמר היכי דמי אי אזיל מנפשיה איבד את זכותו כדאמר בשמעתין[ז] דבעל כרחו אינו יכול להוציאו כדאמרינן בשלהי כתובות (דף קי:) דאין הכל מוציאין[ח] ויש לומר דמיד כשמכרו קנסינן ליה[ט] פן ישדלנו לוקח בדברים לילך אחריו:

מידי

עין משפט נר מצוה

קכד א מיי' פ"ז מהל' י"ט הל' ד סמג לאוין פה טוש"ע א"ח סימן תקלח סעיף ו:

קכה ב מיי' פ"א מהל' שמטה הל' יד סמג לאוין רסז:

קכו ג ד מיי' שם הל' יג:

קכז ה ו מיי' פרק ז מהל' חובל ומזיק הלכה ג סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן שפה סעיף א:

קכח ז מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכה ו סמג עשין פו טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף פב:

קכט ח מיי' שם הל' ז סמג שם:

ט [מיי' פכ"ב מהל' אישות הלכ"ו טוש"ע אה"ע סי' פח סעי' ג]:

קל י כ מיי' שם הל' ח סמג שם טוש"ע שם סעיף פג:

קלא ל מ מיי' פרק יא מהל' שמטה הלכה יא סמג לאוין ערה:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה קנייה רבו שני וכו' דהדרי. מ) נ"ל דלא הדרי:

מוסף תוספות

א. והכי איתא בתוספתא דשביעית 'איזוהי ניטייבה, כל שבנ"א חורשין ה' והוא חורש ו', ו' והוא חורש ז'. תוס' הרא"ש. ובתוס' בכורות לד: ד"ה ניטייבה הביא מקור לפי' זה מהירושלמי. ב. [ד]אי הוה קנסינן בשום דוכתא הוה קנסינן נמי בשביעית. תוס' הרא"ש. ג. ולא מצי מלוה להוריש לבניו ממון שאין לו רשות בו. תוס' הרא"ש. ועע"ש שהסביר כעי"ז גם בהא דב' שהפקידו. ד. שנטל. תוס' בכורות לד: ד"ה שנתקווצה. ה. על [הך] משנה [דקאמר] 'תמן [מורין] כשנטלו קוציה', משמע דמוקי לה בתלושין. תוס' בכורות לד: ד"ה שנתקווצה. ו. וה"נ איכא יפוי קרקע כשתולש קוצים לחורשה ולזורעה. תוס' בכורות לד: ד"ה שנתקווצה. ז. ואם אינו רוצה לצאת אמאי יצא לחירות, ישתעבד רבו שני בו בא"י. תוס' הרא"ש. ח. ואמרי' עלה בגמ', לאיתויי מאי, לאיתויי עבד עברי שברח מחו"ל לארץ דאמרינן לי' זיל זבניה, וכ"ש זה שהוא דר בארץ שאין מוציאין. רשב"א. ואי כשיצא העבד עם רבו שני לחו"ל וכגון שדעת רבו היה לחזור, דכה"ג לא איבד את זכותו, הא מדאמרי' בברייתא בגמ' כיצד מכרתיו לפלוני אנטוכי וכו' משמע דמיירי שלא יצא עדיין העבד מא"י. תוס' הרא"ש. ט. שלא ישתעבד בו אפי' בא"י, דחיישינן. תוס' הרא"ש.

פסקי רי"ד

או לחוץ לארץ ת"ר המוכר עבדו לחוץ לארץ יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו שני ומפסיד לוקח את דמיו. פי' אע"פ שאין הלוקח רשאי להוציאו מא"י בעל כרחו של עבד כדתנן הכל מעלין לא"י ואין הכל מוציאין אחד נשים וא' עבדים ואפ"ה כיון שקנאו ע"ד להוציאו קנסי' ליה שיוציאנו לחירות שמא יתפתה וילך אחריו ואע"פ שחוזר הלוקח ואומר כשרואה שב"ד כופין אותו לשחררו אני אדור בא"י אין שומעין לו אלא אמרי' כיון שקנאו ע"ד להוליכו לחו"ל קנה עצמו ב"ח. ודוקא המוכר עבדו לחו"ל קנסו אבל המוציא עצמו לחו"ל לא קנסו שהרי אם רוצה העבד למאן ולסרב בו שלא יוציאנו יכול. ולא עוד אלא אי (לא) מכרו שם אחר שיצא אבד העבד זכותו כדאמרינן בגמ' מפני שהיה לו לסרב ולא סירב וצריך גט שחרור מרבו שני שהמוכר עבדו לכנענים צריך גט שחרור מרבו ראשון דכנעני לא קני ליה אלא למעשה ידיו וקנין האסור עדיין נשאר אצל רבו ראשון אבל כשמכרו ישראל לחו"ל קנה הלוקח שני הקניינים ונסתלק רבו ראשון מעליו סילוק גמור הילכך צריך גט שחרור מרבו שני:

מסורת הש"ס

א) [מ"ק יג.] שביעית פ"ד משנה ב, ב) [עי' פרש"י עירובין ה.], ג) [מ"ק יג. בכורות לד:], ד) [לקמן נג. וש"נ], ה) [תוספתא ע"ז פ"ד], ו) [יבמות סו:], ז) [כתובות קי:], ח) ערכין כט:, ט) במ"א: שהוליך, י) רש"ל מ"ז ועיין מ"ד, יא) [ב"ק ל:], יב) [שייך לעיל במשנה ד' מג:], מ) לולי דברי הגרע"ק ניחא בלא הגהה כלומר חדא מניהו שאמר שמואל דהדרי זביני גבי שדה אמרה. (מצור דבש)

מוסף רש"י

ואם תימצי לומר כוון מלאכתו במועד. הא דאמרינן במו"ק (יג:) המכוין מלאכתו במועד, דמניח כרמו לבצר ואומר במועד אבצרנה שהרי דבר האבוד הוא והתירו חכמים במועד, תאבד ולא יבצרנה הואיל ולכך נתכוין, ומיבעיא לן התם אם מת קודם המועד מהו לקנוס בנו אחריו ולא יבצרנה במועד, ואם תימצי לומר התם הוא דלא קנסינן לבנו דהא לא עבד אביו איסורא, דהא מת קודם המועד (בכורות לד:). **שדה שנתקווצה.** שנטל קוציה ממנה שהיו תלושין ומפוזרין בה, תזרע למוצאי שביעית. דליכא למיקנס מידי, דהא לא עבד בשביעית עבודה חשובה (שם). **נטייבה.** נזדבלה ע"י עגלות ומשואות של זבל (שם). **או נדיירה.** על ידי דיר בהמות שמעמידין ומשכיבין אותה חדש או חדשים כדי לזבלה (שם). **לא תזרע למוצאי שביעית.** דקנסינן דעבד עבודה חשובה בשביעית (שם) כל הני מדרבנן נינהו ואעפ"כ קנסו דלא תזרע למוצאי שביעית (מו"ק יג.). **נקטינן.** מסורת מאבותינו מנהג מרבותינו (ערובין ה.). **טימא טהרותיו כו' לא קנסו בנו אחריו.** לשלם אע"ג דלדידיה קנסו כדאמרי בפ' ארבעה אבות נזיקין (בכורות לה.). **היזק שאינו ניכר.** דהא בעיניה הוא (מו"ק יג.) שהרי טהרותיו מונחות לפניו ואין היזק ניכר בהן, לא שמיה היזק. לחיוביה אפילו לדידיה מדאורייתא (בכורות לה.). **מכורה ויוצאה.** ביובל וזה הלוקח איבד מעותיו (ערכין כט:). **בחדא הדרי זביני.** מחדא מהנך תרתי שמעית מיניה דמר שמואל שהמקח בטל והמעות חוזרין, או מהך דהמוכר שדהו בשנת היובל עצמה או מהך דהמוכר עבדו לישראל בחוצה לארץ (שם). **ובחדא לא הדרי זביני.** אלא הלוקח מפסיד מעותיו, ולא ידענא בהי מינייהו המקח בטל. ואי קשיא פשיטא דמהך דהמוכר שדהו בשנת היובל קאמר שמואל דהמקח בטל והמעות חוזרין, דאי מעות אבודין מאי איכא בין רב לשמואל, איכא בינייהו אי שמיט לוקח וקצץ אילנות שהיו בה, לרב דאמר מכורה היא, שדה הדרא בעינא ואילנות דקצץ קץ, לשמואל דאמר אינה מכורה ומעות מתנה, הדרי אילנות, ואע"ג דלוקח לא שקל זוזי, אי נמי כגון שמכר עמה מטלטלין והחזיק לוקח בקרקעות ולא משך המטלטלין, דקיימא לן (קדושין כו.) נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה ואין צריך משיכה, לרב דאמר מכורה ויוצאה, שדה הדרא ומטלטלין מיקנו, לשמואל דאמר אינה מכורה ומעות מתנה לא מיקנו מטלטלי, דחזקה דקרקע לא הויא חזקה (ערכין כט:). **קנייה רבו שני ולא הדרי זביני.** והלוקח מפסיד וכיון דבהא חזינן דלא הדרי זביני, ודאי כי אמר שמואל בהא אינה מכורה ומעות חוזרין (שם).